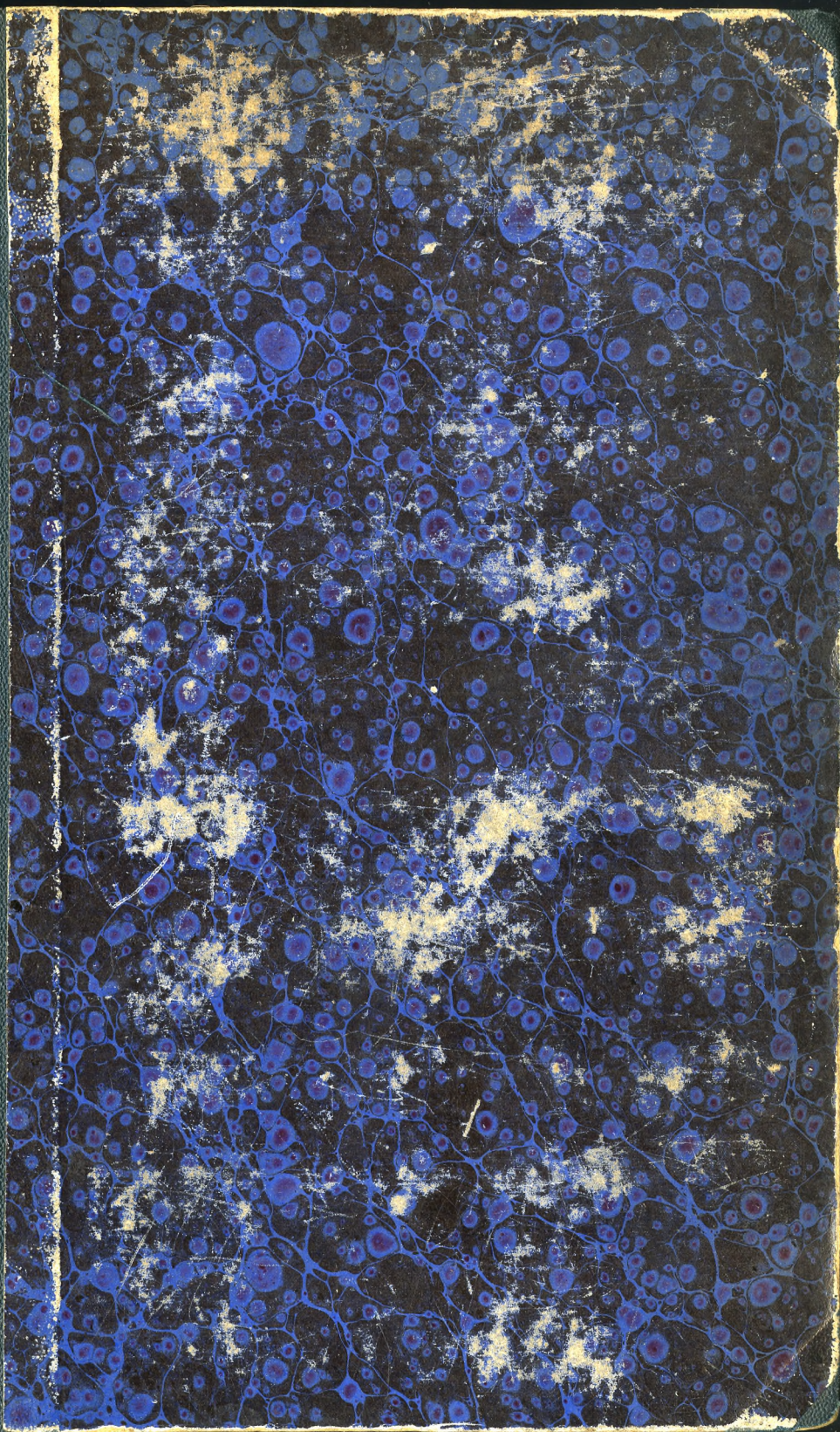

Politikai
röpiratok,

53.

Szíves közretekintés és megbirálás végezt.

53

406

ANDRÁSSY GRÓF KELETI POLITIKÁJA

ÉS

AUSTRIA-MAGYARORSZÁG

JÖVŐJE.

Ára 40 Kr

10.

BUDAPEST.

FEKETE BERNÁT KÖNYV- ÉS MŰKERESKEDÉSE.

1875.

ÁLLAMTUDOMÁNYI EGYETEM

188

AUSTRIA-MAGYARORSZÁG

1880

BUDAPEST

1880

✓
ANDRÁSSY GRÓF KELETI POLITIKAJA

ÉS

AUSTRIA-MAGYARORSZÁG

JÖVŐJE.

BUDAPEST.

FEKETE BERNÁT KÖNYV- ÉS MŰKERESKEDÉSE.

1875.

672752 00769154

ELŐSZÓ

ELŐSZÓ

Dr. BALLAGI GÉZA.

Bíráljuk meg a helyzetet mielőtt átlépjük a Rubicon-t.

A magyar nemzetnek az vala mindig szerencsétlensége, hogy könnyen elkapta a rajongás. Nem szereti az előzetes megfontolást; és ha az eszme tetszhetős, nem sokat törődve azzal, hogy megvalósítása minő következményeket vonhat később maga után; elfogadja, rá kényszeríti a hazafiság kaptájára s ugyancsak megneheztel arra, aki figyelmeztetni merészli tévedésére.

Ezt természetesen felhasználják, kik a nemzet könnyen befolyásolható közvéleményében keresik céljaik támogatását.

1867 óta a liberalismus ködös atmosphaerájában vezették a nemzetet orrával fogva ide s tova. — De a köd lassanként oszlani kezd, s az utolsó választásoknál aratott látszólagos nagy diadal dacára a szabadság eszméje elvesztette ama mámorító hatását, melylyel a nemzetet eddig könnyen ellehetett kábitani. — A nyolcévi aera a szellemi és anyagi hanyatlás oly aggasztó fokára juttatta a nemzetet, hogy a szabadelvüség humbergot csak úgy lehet még némi sikerrel folytatni, ha annak támogatására újabb humbergot találunk ki.

*

Erre azonban a teljesen kihasznált belügy többé nem elég alkalmas. — Ott van tehát a kelet! A külpolitika e pompás arenája, melynek küzdhomokján pár ügyes fintával még akár hányszor porba lehet teremteni a nemzet ébredő jozan esztét, mely már nem egy izben árulta el hajlandóságát annak megkövetelésére, hogy a jelen „liberalis“

gazdálkodásnak, mely egyenesen a reactio karjaiba tuszkolja a nemzetet, véget vessenek, azok pedig fosztassanak meg befolyásuktól, kik a mostani veszélyes állapotok mesterséges módon való fenntartásában saját hatalmuk biztosítását s téves rendszerük igazolását keresik.

*

Nem volt nekünk bajunk a török vasallusaival mindaddig, míg fenn tudtuk tartani a portával a jó barátságot, amit saját érdekeink mellőzhetlen kötelességünké tettek. — Nem volt mit féljünk tőlük, hogy területünk integritása ellen támadt aspiratióik, az örültség realisálhatlan vágyakozásaiból a megtörténhető események gyakorlati ösvényén fognak érdekeink ellen támadhatni.

Román és szerb „testvéreink“ conspirálhattak, demonstrálhattak ellenünk a mennyit nekik tetszett, oly veszedelmek semmi esetre sem voltak, mint amióta az oláh és szerb vajdák politikánk folytán kis királyokká lettek, s amivel azt értük el, hogy Europa bizalmatlanokdva fordul ellenünk, mint a kikről felteszi, hogy pártoltjainkkal titkos szövetségre lépve, célunk a török birodalom szétrombolása.

Hanem a régi békés jó viszony a törökkel már Beust grófnak sem tetszett; azért kényszerítette befolyásának tulságos felhasználásával a portát, hogy hagyja oda Belgrád várát, mely török kézben a mi monarchiánknak is védelmi pontját képezte.

Andrássy gróf pedig nyiltan hirdette, hogy ő Beust gróf politikájának nyomdokain fog haladni. És haladott is valóban; mert a török birodalom vazallusaival oly viszonyba hozta monarchiánkat, melynek politikai szelleme nyilt arculverése a porta fenuhatósági jogainak, nyilt megsértése a szultán suzeraini méltóságának.

A Romániával kötött kereskedelmi szerződéssel Andrássy gróf felbolygatta az egész kelet nyugalmát; a török jogar alatt levő nyugtalan népelemek azon nézetben, hogy monarchiánk politikai programmjának pontjai közé vette immár a török birodalom felbomlasztásának előmozdítását

is, vérszemre kaptak és megszülemllett a hercegovinai lázadás, ama roppant mérvű izgatottság, mely most nemcsak a török birodalom de monarchiánk szláv és román faju népeit is izgalomban, lázban tartja.

Fényes eredmény, — az tagadhatlan; — és ha Andrassy gróf akkor, mikor oly nagyban fogadkozott, hogy Beust gróf politikai nyomdokaiból ki nem tér, tudta volna fogják vezetni a nyomdokok, „büszke“ lehet a sikerre; mert e sikernek jelentősége mindenesetre oly nagy mérvű, oly kiható, hogy abból birodalmak pusztulása, népek nemzetek megsemmisülése sarjadzhatik ki.

De ha tudta is előre azt ami politikája folytán már eddig is bekövetkezett, felteszük loyaltásáról miszerint keveset gondolkozott azokfelől, a mik a már eddig bekövetkezett tényeknek kimaradhatlan consequentiái lesznek.

A jelzett consequentiák furcsa képét nyujtják a jövőnek; s ha Andrassy gróf netán szemünkre vetné is, hogy a szép meglepetéseket, melyeket monarchiánknak és különösen magyar nemzetünknek szánt, korai csevegésünkkel megrontjuk, nem állhatunk ellent a kötelesség érzetnek, mely arra indit, hogy a magyar királyt és a magyar nemzetet felkérjük, vennék szemügyre a jövő képének vázlatát, mielőtt Andrassy grófot annak teljes kidolgozására felhatalmazzák.

*

Hogy tudhassuk; mit kell alatta értenünk, talán nem lesz felesleges igen röviden érinteni: mi voltaképen az a keleti kérdés?

*

A keleti kérdés létezik amióta az ozmán nép Európába tódult s a keresztény népeket leigázta, és egyszerően azon második kérdést rejti magában: hogy mi módon lehetne az ozmánt ismét kitolni Európából s a keresztény népeket a félhold igája alól újból felszabadítani?

Ez a keleti kérdés veleje.

*

Akkoriban midőn a török birodalom még hatalmas volt, míg Európával dacolhatott egymaga, míg nem szorult senki támogatására és ép ezért nem is látta szükségesnek sem egyik sem másik keresztény hatalomnak érdekeit — akár egy akár más tekintetben — respectálni, s hogy kegyét pártfogását kinyerhesse, előmozdítani; akkoriban — mondjuk — Europa hatalmai nagyon is jól tudták, hogy a keleti kérdésre mi volna a legjobb felelet, csak hogy nem állt hatalmukban annak megvalósítása. — De amióta a török birodalom hatalma hanyatlásnak indult, s hatalmi csökkenését csak az által tudja pótolni, hogy magára befolyást engedve az idegen hatalmaknak, ez által saját fennállhatását illetőleg azokat érdekeltségbe vonja, a keleti kérdésre nézve a feleletet, mely nem áll egyébből, mint hogy: a törököt ki kell szorítani Európából, sehogy sem tudták, mert nem akarták megtalálni, hanem pótolták azt a „beteg emberről“ szóló élcel.

Amióta monarchiánk és Törökország között a háborus viszályok megszűntek, az idők folyama alatt az europai viszonyok sajátságos átalakulásai folytán a török birodalom fennmaradása reánk nézve létfeltétellé nőtte ki magát; mely visszas helyzet talán nem következhetett volna be, ha annak idejében Austria megfogadja dicsőséges hadvezérének savoyai Eugennek bölcs tanácsát és igyekezik minden erejével a kelet felé terjeszkedni. Ez esetben talán mi volnánk urai most azon népeknek, melyek csak addig nem válhatnak reánk nézve veszélyesekké, míg a törökhatalom őket nagyratörő, s csakis más nemzetek kárával megvalósítható törekvéseikben gátolja.

Ez reánk nézve nagyon kellemetlen helyzet, de meg nem másítható. És ha nem akarunk saját érdekeink árulója lenni, egy oly lépést sem szabad tennünk, mely e helyzet megváltoztatását kezdeményezhetné, ép: mert oly szerencsétlenek reánk nézve a jelenlegi europai constellációk, hogy jövőnk biztonsága a roskadozó török birodalom fennmaradásával szoros összefüggésben áll. — A mely pillanatban ez összedől, a habsburgi monarchia Német- és Oroszország egérfogójába

kerül, s csak ezektől fog függni, hogy mikor faljanak fel a szláv és román macskák.

Erre valaki azt mondhatná: ha magunk is roskadózónak mondjuk a török birodalmat, hogyan akarhatjuk monarchiánk jövő existenciáját hozzáfűzni, miért nem látjuk be, hogy Andrássy ép mivel a török birodalom teljes összeroskodásától tart, igyekszik most utját egyengetni oly átalakulásnak a keleten, mely élet vehesse azon veszélyeknek, melyek a török birodalom szétmállása után birodalmunk biztonságát netán fenyegethetnék?

Erre csak azt felelhetjük, hogy nem mi akarjuk monarchiánk sorsát a török birodalom sorsához csatolni; és azt is belátjuk, hogy Andrássy keleti politikájának miben rejlik indokolása; csak hogy fájdalom — amit mi nem akarunk, azt reánk erőszakolja a helyzet; ami pedig Andrássy gróf keleti politikájának indokolását illeti, loyalliter lehet igen szép, de calculussában annyira téves, hogy őszinteségében komolyan lehetne kételkedni.

Mert nézzük csak, minő szempontból indul ki e politika, minő szellem lengi át, és mit tekint basisául?

A szempont: hogy a török birodalomnak előbb-utóbb romba kell dőlnie.

A szellem: magyar felelősségre német culturalis.

A basis: hogy a most támogatásban részesített vasal-
lus államok és török alattvalók teljes felszabadulások után sem fognak megfelelkezni a támogatásról, melyben őket részesítvén, Törökország szétbomlását elősegítettük.

A szempont annyiban téves, hogy bármily roskadózó állapotban sinljék is Törökország, annak teljes felbomlása nagyrészen monarchiánk magatartásától függ. — Mert mindaddig, míg monarchiánk Törökországot önkényt fel nem adja, Angol-Francia- és Olaszországgal egyetemben, melyeknek e keleti nagybirodalom fennmaradása szintén sarkalatos hatalmi érdekeik közé tartozik, elég erős arra, hogy végfelbomlását megakadályozhassa. De ha nincs bátorsága a keleti felfogásban a nyugoti hatalmak nézeteit magáévá tenni, hanem csatlokozik Német- és Oroszországhoz mindenben, akkor termé-

szetes, hogy Törökország napjai megszámlálvák; mert a három-császár-szövetség ellenében a nyugati hatalmak jelen körülmények között csak hatálytalan actiót fejthetnének ki.

A német culturalis szellem, melyet kelet népei befolyásunknak tulajdonítanak, már előre is oly gyűlöletessé teszi azt, hogy e gyűlölet merőben alá mossa a hála talaját, melyben Andrassy gróf keleti politikájának basisát keresi, mert:

Hála alól való önfelmentésükhöz a jogosult indokot a felszabadult népek abban fogják keresni, hogy jövőjökre, fejlődésükre, nemzeti gyarapodásukra nézve a hatalmas német szellem invasioja sokkal veszedelmesebb, mint volt a gyöngye török kormány életlen handzsárja; tehát nem követhetik tőlük, hogy merő hálából, mely a politikával ugy sem rokon, önkényt lépjenek csöbörből vederbe.

Mintha hallanám némelyek részéről a közbeszólást, hogy nem német hanem magyar befolyásról lehet csak szó. No hiszen, csak azzal próbálják a kelet szláv népeit monarchiánkhoz édesgetni!!

Arról álmodozni tehát, hogy a török birodalom felbomlása után alakult új országok nekünk feltétlen hiveink lesznek, a velők való szoros szövetségben, általuk szívesen fogadott befolyásunk hatályában találandjuk fel a védelmi erőt Német és Oroszország aspiratioi ellenében, oly hóbort, melynek indokát keresni is tartozkondunk kell; mert a nevezett hatalmak bizonyára nem azért fognák a kelet felforgatását megtűrni, hogy minden velős koncot biztosságunk kosarába gyűjthessünk.

Ha nevezett hatalmak belenyugodnak, hogy Andrassy gróf a török hatalom szétrobbantását előkészítse, bizonyára tudják miért cselekszik. Ingyen, saját érdekeik előmozdításához való biztos kilátások nélkül semmi esetre sem.

És mik lehetnek a kilátások?

Jelentékeny részeit képezik azok jelen keleti politikánk természetes consequentiáiból alakult ama képnek, melynek ép vázlatos tollrajzát kísértjük meg:

*

Először is futópillantást kell vetnünk különböző nem-

zetiségü, s különböző irány felé gravitáló elemekből conglomeralt monarchiánkra ;

azután szemügyre vehetjük ama elemeket, melyek a török birodalom szétrombolásától legtöbbet várnak ; e várakozásnak viszonyos összefüggését monarchiánk jövőjével ; és végre ;

hogy az átalakulás folytán a szomszéd Német- és Oroszhatalmak mennyire közelitendik meg merész áspirációik megvalósulását ?

*

Strutz-madár politika volna ignorálni, hogy mielőtt e monarchia megalakult, helyesebben mielőtt Ázsiából bevándorolt magyar ősapáink ezen országot meghódították és államukat megalkották, földünkön más népek laktak, nagy nemzetek, országok hatalmas fejedelmekkel, kik e földet, melyen most élünk, ép úgy nevezték magokénak, mint ahogy mi nevezzük azt most magunkénak. — Tagadhatlan az is, hogy hazánkban a nem magyar ajku népfajok kisebb-nagyobb mértékben amaz ősi meghódított nemzetek maradványai, és mint ilyenek történeti multtal birnak, mely régibb időkről szól mint a magyarok európai krónikája ; és hogy ezen ősi történeti multa visszaemlékezve, történeti „jogok“-ról is ábrándoznak.

Karddal szereztük ez országot, s csak karddal tarthatjuk meg birhatásához alkotott jogainkat. — Kardunk ellenében elnémulnak, aminthogy ezer év óta elnémultak, e hon őslakóinak jogaigényei, de amely pillanatban odáig engedjük fejlődni a dolgokat, hogy e kardot kicsavarhassák kezünkből, az elévültnek tartott jogok érvényesülésre fognak törekedni. — És ami nagyon kedves szomszéd nagyhatalmi barátaink, ép úgy fogják magukat belelenségéink protectoraiul feltolhatni, mint a minő protectorává tette magát Andrássy gróf Romániának, Szerbiának, s talán a török birodalom függetlenségre vágyakozó többi elemeinek is szemben a portá-

val, mely szintén csak hódítás által szerezte fölöttük a fennhatóságot.

Ugyan nézzünk csak körül ez országban, de nem az optimizmus és elbizakodás, az önteltség szemüvegén, hanem a józan ítélet, az igazságos beismerés tekintetével; és mit fogunk látni?

Hogy jelentékenyebb nemzetiségeink; a románok, szerbek, horvátok sőt még a tótság legnagyobb része is, ép úgy örülnének, ha megszabadulva a magyarok fennhatóságától, jövőjüket ezer év előtti multjukhoz kapcsolhatnák, — mint a mennyire lerázni ohajtják a félhold igáját Szerbia, Bosznia s a többi tartományok és népek.

De nemcsak Magyarországon, hanem a monarchia másik felében sem kedvezőbb a helyzet. — A nemzetiségi propaganda, mely oda át lassan de biztos aknázásával az „örökös“ tartományok egységét ássa alá, ép azon végcélakat rejtegeti méhében, mint a minők Bukurest felé kacsingató románjaink s a délszláv eszmékért rajongó szerbjeink, horvátjaink sat. szeme előtt lebegnek. —

Ezen megcáfolhatlan igazságok tagadásában, vagy elhallgatásában bizonyos politikai bölcsesség rejthetett mindaddig, míg oly politikát folytattunk, mely lehetlenné tette, hogy az általunk meghódított népek ősi történeti jogigényei követelőleg léphessenek fel; de midőn megfoghatlan rövidlátással, fatumszerű csaladásban élve, magunk állítjuk lábra, magunk szervezzük azon tartalék sereget, melynek különben is napról napra erősülő beállenségeink felelevenített történeti jogigényeit támogatni idővel természetszerű hivatása lesz: akkor mellőzése, tagadása, elhallgatása a valóságnak bűn volna saját nemzetünk ellen, s annyit tenne, mint gyanus némasággal tűrni, miként ássák meg nagyra termett népünknek kora sirját. —

Nem akarjuk olvasóinkat hoszas történeti, népismoi, statistikai fejtegetésekkel fárasztani, hisz ugyis ismeri mindenki, hogy e monarchia népessége különböző elemekből áll, melyeknek nem volt egy bölcsőjük, nem szívták egy anya téjét s áspírációikban sem haladnak egy közös cél felé.

A fennebb elmondottak csak e szomorú helyzetre való emlékeztetés vala, melynek felőlelésére szükségünk van, hogy e kis füzetke logicai vezérfonala megneszakadjon. —

*

És most szemügyre vehetjük a török birodalom ama elemeit, melyek a félhold lehanyatlásától legtöbbet várnak, s megvizsgálhatjuk e várakozás viszonylatos összefüggését monarchiánk jövőjével, különösen magyar nemzetünknek mint europai hatalmi factornak létfeltételeivel.

Először is ama nagy szerbecsoport ötlük szemünkbe, mely a rigomezei ütközet előtt egy népet, egy birodalmat képezett, és a mely nép Dusán István idejére, ki a keleti császárok ellen folytatott szerencsés hadjáratai után magát szerb császárnak kiáltatta ki, ép oly rajongással, oly hazafias áhítattal emlékszik vissza, mint a magyar gondol Nagy Lajos és Mátyás király korára. — I. Murad 1389-ben véget vetett ugyan a szerbbirodalomnak, testét darabokra szakgatta, de a mult emlékeit e népek lelkéből ki nem tudták ölni, sem ő, sem utodai; és minden lázadás, minden függetlenségi harc, melylyel a szerbek csoportjához tartozó népfajok magukat felszabadíthatni remélték, a rigomezei ütközet előtti emlékekben nyerte és fogja nyerni ezután is kiindulási pontját. — Ezen emlékek képezik alapját a délszlávbirodalmi ábrándképeknek, melyekben a horvátok a slavonsiaiak, dalmaták és szlovenek ép ugy, mint a szerbiaiak, boszniaiak, hercegovinaiak, montenegroiak, sat. szeretnek gyönyörködni, s megvalosulásokban reménykedni. —

E népek gyűlölettel viseltetnek a törökök ellen ugy, mint a magyarok ellen, mint a kiknek hűbéresei voltak már Murad előtt nem egy izben.

És e gyűlöletet nem lehet politikai kezezmények és eszmék által kioltani szívökben. — E népek sokkal tudatlanabbak, vad szenvedélyeiknek sokkal inkább rabjaik, sem hogy a fajgyűlöletről le tudnának mondani, s feledve a

multakat, a testvériség szent nevében a vett szolgálatokért hálával, kibéküléssel tudnának fizetni.

És a mi a szerb csoportok érületéről és aspiratiairól áll, ugyan az áll az oláh csoportokról is. —

Az oláhok is e kétfelé irányzott gyüölködés és ép oly nagyhatalmi aspirációk által engedik magukat vezéreltetni, mint amazok. —

Történeti dicsőségek emlékeiben ezek meg sem állnak Decebalig, ki Domitián által magának hűbéri adót fiztetett és Trajan császárig, ki ismét Decebalt győzte le és magával hozott római legioival úgy össze keverte ennek igába hajtott népét, hogy az utodok immár maguk sem tudják, mire legyenek inkább büszkék, dák vagy római eredetükre.

Hogy sem egyik sem másik ellen ne kövessenek el „hálatlanságot“, kitalálták Daco-Románia eszméjét, melynek kaucsuk módra szélesbithető bő keretébe bele szorítanak most mindent, a mire szívők lelkök vágyakozik. —

Tudjuk, hogy az uj Daco-Romániának már térképe is elkészült, mely magába foglal a Tisza, Pruth, Dniestr és Duna között minden területet, mely területre esik Magyarország nagy része, Erdély, Bukovina, Moldova és Oláhország; és volt alkalmunk meggyőződhetni nem egyszer, hogy ezen ujsütetü Daco-román birodalom magalkatása komolyan bogarazik az oláh koponyákban, s minden előnyt, amit nemzeti és hatalmi fejlődésben elérnek, csak lépcsőnek tekintik, melyen Daco-román céljaik megvalósulásához közelebb juthatnak. —

*

A szerb fajok csoportja és az oláh részek csoportja ölelik össze tehát a török birodalomban azon fő elemeket, melyeknek aspirációi közvetlen viszonylatban állanak monarchiánk érdekeivel. —

Minden fok, melylyel megizmosodásuk növekszik, növeli egyszersmind a szivosságot is, melylyel nagyhatalmi ábrándjaikhoz ragaszkodnak. —

Semmi épen semmi; nem az adott szó, nem a hálaérzet, nem a megfontolás képes őket kiábrándítani, vagy hogy megfelelőbb kifejezést használjunk, őket e részben lemondásra bírni. —

És ha netán Andrássy grófot azon észlelet ringatná családásba, hogy Romániának és Szerbiának elvitázhatlan hatalmi emelkedése monarchiánk hasonfajú népei között nagyobb mérvű forradalmi hullámokat eddig nem vert; s a Miletics- Makanec- Babes-féle izgatásoknak jelentékenyebb következései még nincsenek: tehát ez azt mutatja, hogy a török és monarchiánk területén lakó rokon fajok aspiratioinak közössége csak a gyém; ez esetben figyelmeztetnünk kell Andrássy grófot azon igen feltűnő jelenségre, hogy igen és való, miszerint ép a minő mérvben kezd Romániának, Szerbiának hatalmi és független állása előtérbe tolni, ép oly irányban látszanak megcsöndesülni azon nyughatatlan szerb és román elemek, melyek területünkön, hogy nem Andrássy gróftól szokták a napiparancsot venni, már réges régen tudjuk. --

E felhozott körülmény előbbi állításaink indokolását illetőleg paradoxnak tűnhetik, pedig csak annak lehet az, ki az erő emelkedésének öntudatával járó növekvéséről a számítási képcsségnek és ravasz meggondolásnak, soha sem elmélkedett. --

Kifelé gravitáló román és szerb elemeink ép azért nyugodtabbak most mint voltak az előtt, mert igen jól érzik, hogy nyughatatlankodásuk által Romániának és Szerbiának nehezitenék meg dolgát, állnak lapangó hatalmi fejlődésének útját, s tennék gyanakodóvá monarchiánk hegemonicus elemeit, melyek igen könnyen megsemmisíthetnék azon hatalmi és függetlenségi előnyöket, melyekhez a nevezett vazallus államok monarchiánk közbenjárása folytán jutottak.

A látszólagos megcsöndesülésre építeni tehát mit sem lehet; sőt olyannak kell azt tekintenünk, mint az orkán előtt észlelhető sajátságos szélcsöndet. —

Meglehet, sőt csaknem megvagyok győződve, hogy a törökbirodalom szétrombolásának, és Románia, Szerbia tel-

jes függetlenítési processusának ideje alatt ami románjaink, szerbjeink, horváltjaink sat. nyugodtak maradnának, loyaltási, ragaszkodási tüntetéseikben nagyszerű előmeneteleket tennének, monárcchiánkat mint „testvéreik“ megszabadítóját dicsőitenék. —

De hiszen nem is tehetnének egyelőre egyebet; amint hogy egyelőre az önálló hatalmi helyzetbe alig jutott Románia és Szerbia sem lennének képesek monárcchiánkat rögtön megtámadni, miután egyelőre Németország és Oroszország sem akarván többet elérni, mint Törökország szétrombolásával monárcchiánk szétrombolásához a szükséges előkészületet megtehetni; már Európa többi hatalmai iránt való tekintetből sem fordítanak mindjárt ellenünk fegyvereiket Románia és Szerbia érdekében.

Ellhiszük azt is, hogy az európai kelet ekként jelzett átalakulásának első stadiumában, Andrassy gróf triumpfálna, hivei elragadtatással püffögetnék a „fényes sikerek“ tam-támját. Románia és Szerbia hálaérzetük kifejezésével küldöttségeket menesztenének Bécsbe, sőt még az a nagy diadal is füződhetnék sikerei gyöngy szeméi közé, hogy Boszniából és Hercegovinából egy különország támaót, külön tronnal, melyet egy császári főherceg nyert el. —

Ez mind meglehet. —

De mielőtt e bekövetkezhető nagy diadalt bővebben méltányolhatnok, tekintsük csak át egy pillanatra a tért, hadd lássuk, hogy ezen átalakulással minő képe lesz egyszerre ennek a keletnek?

Románia szerelmetesen körül karolván Erdélyt — már t. i. még csak a térképen — szabad, független királyság;

Szerbia hasonlóképen;

Az új ország nem kevésbbé;

Konstantinápolyban a „beteg ember“ talán még kinlodhatnék halálos ágyán pár évig, fojtogattatva a szintén függetlenséget követelő bolgár nép, Kreta s a még többi keresztény részek népei által; miglen e kínos állapotnak véget vetendő, Oroszország egy szép reggel berukkoltatná

csapatait Stambulba, a kettős keresztet feltűzni Sofia kupolájára, s ez által a kelet átalakulásának súlyos zárkövét véglegesen be illesztené a maga helyére.

Oroszország Konstantinápolyban azonban annyit jelentene, mint az imént darabokra zuzott keletnek újból való egyesítését; mert hiszem a törökbirodalom keresztény népeinek túlnyomó része a sz. Pétervári fehér cárban keresi pápáját, hitegységének földi központját, a kinek hatalma ha egyszer Konstantinápolyban gyökeret verhet, bizonyára politikailag és hatalmilag is ama központot fogja képezni, mely felé az imént alkotott új hatalmocsák részint faji részint vallási, részint érdekközösségöknél fogva gravitálni fognak. — Ő lesz a protector, ő lesz a bíró, aki elé panaszzaikkal járulni fognak.

*

A keletnek ezen átalakulása folytán az Európai egyensúly hogy mily ingadozásokon menne keresztül, könnyen gyanítható. — Első sorban a hatalmas Németcsászárság érezne, avagy helyesebben szinlelné nyughatatlanságot. — Felmerülne a német nemzetben annak szükségérzete, hogy a birodalomnak keletfelé biztosabb határok szereztesse; de ezen törekvésének útját eltorlaszolná egy nagy akadály: monarchiánk.

*

És itt most szépen vissza kerültünk Andrássy grófhoz, ki az alatt bizonyára herceggé emeltetett, az új souverainak új érdemkeresztjeivel körül aggattatott s aki előtt a kelet annyi tömjént füstölt el, hogy nem is volna csoda, ha bele kábulna.

Feltesszük élelmességéről, hogy fel fogja ismerni miszerint a diadalok ezen dicső pillanatainál alkalmasabb időre a visszavonuláshoz ok nélkül várakoznék.

E részben jó példát adnak a diadalaikra, hirneveségökre, és nimbusokra féltékeny „művészek“, kik nem szokták bevárni míg az aggkor dicsőségöket a hangyatlás lejtő-

sére átbillenti, hanem visszalépnek, mielőtt ez bekövetkeznék.

És valóban nagyon okosan fogná tenni Andrássy gróf, ha a jó példát annak idejében követné. Mert a kelet azon átalakulásának bekövetkeztével melyet Andrássy gróf, eddigi keleti politikájával — ha akarja, ha nem — könnyen előidézhet, a habsburgi monarchia fogja megkapni azon nyavalyát, melynek a török birodalom áldozatja lett, azon különbséggel, hogy a betegség rohamos lesz s pár év alatt fogja véghez vinni azt a rombolást, a mihez a török „beteg embernél“ századokra volt szüksége.

*

Ha a kelet egyszer akként alakítatik át, hogy a török ki legyen Európából szorítva s a románok és szerb népek külön független királyságokat alkossanak, tekintve az ezen átalakulás által hatalmilag Európában tulsulyra került aspiratiokat, a habsburgi monarchia elvesztendi létjogát, mely eddig az európai egyensúly fenntartásának szükségében volt meggyökerezve.

A mint Oroszország Konstantinápolyban hatalmilag be lesz rendezkedve, hogy érdekeinek veszélyeztetése nélkül vállalkozhassék pártoltjainak támogatására és ez által saját hatalmának kiterjesztésére; a románok, kik Daco-Románia megvalósíthatásáért áhitozni meg nem szünek rögtön Erdély s a többi, oláhok által lakott magyar területi részek után fognak nyuladozni; az új szerb királyság szintén csak akkor fogna megnyugvást ígérhetni magának, ha Magyarország déli szlávjait absorbeálnia sikerülhetne, kik oláh testvéreikkel egyetemben bizonyára nem fognának késni, mihelyt arra a parancsot megkapják, rágyujtani a keserves siránkozásra és segély-kiáltásokra melyeket annak idejében Schleswig-Holsteintől eltanulhattak.

De nem csak ezek; hanem Németország nyugodt felől, Oroszország észak felő fognak határaik kiszélesbbitésére törekedni, alkalmas ürügyül vehetvén azt, hogy a kelet átalakulása, új hatalmak keletkezése érdekeiket veszélyeztethet-

nék, ha megtürnének maguk között egy oly nagy hatalmat, mely az új államokkal szövetségben, nekik komoly bajokat szerezhetne.

Oroszország nemcsak Galliciára, hanem Magyarország felső részeire is tart az oda szorult tótok és ruthenek révén öröklési igényeket, Poroszország pedig már ma is azon nézetet vallja, hogy amióta hatalmába került a német egység központi császári méltósága, az osztrák német tartományoknak az anyaországtól való elkülönözött helyzete anomalia, mely örökre fenn nem maradhat, s melyen előbbutóbb segíteni kell. — Sőt — persze ezt is csak „biztonsága“ érdekében — a megcsönkult Magyarországra való hegemonicus befolyás igényeivel fog fellépni, hogy alkothasson magának egyrészt a hatalomban emelkedő új államokkal szemben védbástyát, másrészt pedig, hogy biztos összekötetésben maradjon Romániával, ha ugyan sikerülne e királyság trónján a Hohenzollernek dinastiáját megtartani, ami nem egészen bizonyos, mert Oroszország kétségkívül mindent elfogna követni, hogy a reá nézve alkalmatlan porosz secundo genitura kiküszöböltessék szomszédságából.

Aminthogy merő illusio az is, ha Andrassy gróf netán abban reménykedik, hogy: ha sikerülni fogna Boszniaiból és Hercegovinából külön országot alakítani fejedelemmel a habsburgi dinasztiaiból, ez által megbéníthatatnék a szerb csoportok tömörülése s a török birodalom szétrombolása megfosztatnék monarchiánkra nézve veszélyes következményétől.

Amint a törökbirodalom egyszer szét lesz dobva, a fennebb jelzett érdekek, aspiratiók, igények, ürügyek oly hatalmas árként fogják a medrükbe gurult akadályokat megrohanni, hogy annak ugyan ellent nem fog állhatni a bosznyák herceg sem, bármely dinasztiaiból lett légyen is választva, hanem valószínűleg első lesz ki áldozatául esik ama szerencsétlen politikának, melynek bosznyák pünkösdi királyságát köszönhetette.

De hó — megálljunk — fogják sokan közbekiáltani: a röpiró ur az alatt, hogy a habsburgi monarchia fölé a veszélyek feketébbnél feketébb villám terhes felhőit összetornyosítja, megfelelkezik egészen Europa nyugoti hatal-

mairól melyek csak nem fogják összetett kezekkel megtűrni, hogy Német- és Oroszország mindent a maguk hatalmi kényelme szerint forgathassanak fel a keleten, s az europai concert harmonijából két oly főhangot, mint Törökországé és monarchiánké, egymásután elnémitsanak?

*

És vajjon miért nem?

*

A nyugoti hatalmak monarchiánk szétrombolását semmi esetre sem akarhatják, és bizoryára minden támogatásba részesítenék, csak hogy az be ne következhessek, ha például, Andrassy gróf felismerve az óriási baklövést, melyet keleti politikájával elkövetett, változtatna eddigi szerencsétlen irányán s Törökország gyöngítése helyett, annak megszilárdításán fáradoznék. — Ezen törekvésében bizonyára számíthatna a nyugoti hatalmak erélyes támogatására, mert most még sikeresen lehetne Törökország fenntartása által monarchiánk jövőjét biztosítani.

De monarchiánknak alkalmazásban levő jelenlegi keleti politikája oly természetű, oly eredményeket és hatásokat producál, hogy úgy tűnik fel, mintha ép a nyugoti hatalmak keleti befolyását, s így közvetve monarchiánk érdekeinek kijátszását szándékolná.

E füzetkében már érintve volt egyszer, hogy Törökország fenn fog állhatni, ha monarchiánk azt önkénytelenem adja.

De Andrassy gróf politikája ép azt bizonyítja, hogy a török birodalom széthullásának eszméjével nem csak megbarátkozott, hanem mivel már megbarátkozott, tehát sieteti is azt.

Erről tanuskodnak keleti politikájának eddigi leplezhetlen „sikerei.”

A török hatalmát eddig még soha senki oly hathatosan és sikeresen meg nem támadta, mint Andrassy gróf azon politikával, melylyel a török vasallusokkal való érintkezési módját megalkotta, és ez által rést nyitott amaz

europai garancia eddig megbonthatlannak vélt falán, melynek alapkövei a párisi szerződésben vannak lerakva.

Nem kell sok hozzá s a mű befejezve lesz. A török birodalom darabokban fog széthullani anélkül, hogy a nyugoti hatalmak teljes befolyásuk döntő hatalmával megelőzhetnék a catastrofát; miután Andrassy gróf eddig oly ügyesen folytatta decomponáló művét, hogy a nyugoti hatalmoknak sem ürügyük sem alkalmuk nem volt, hogy mentő befolyásukat érvényesíthessék.

Andrassy gróf keleti politikája folytán a kelet dolgai valóban oda fejlődtek, hogy a török birodalom felbomlása tényleges processusának megindítása csak attól függ, ha merészlik-e Szerbia, Románia és Montenegro az északi protector-hatalmak nyílt jóváhagyása nélkül is az általános felkelés zászlóját kitüzni.

Ha pedig a dolgok egyszer idáig fejlődnének, nagy kérdés, vajjon a nyugati hatalmak célszerűnek fogják-e tartani, hogy az áramlatnak gátot vessenek, lesz-e annyi erejük, hogy a roskadozó birodalom életének megmentése céljából a siker reményével szembezállhassanak a kelet fellázadt elemeivel és protectoraival; mert hogy Oroszország az ily stadiumba jutott felbomlást csak előmozdítani fogná az bizonyos, nemkülönbén Németország is. Ausztria-Magyarország pedig, mely az egészét megindította, ha akarna sem fogna visszaléphetni, lévén a három-császár-szövetség lekötözött tagja, s azon állapotban, mint akinek háta mögött a hajók felégetve, a hidak leszakadva.

Igen valószínű, hogy a nyugati hatalmak a kelet felforgatásának ily döntő anarchicus tüneteivel szemben többé nem nagyon echauffiroznák magukat a régi állapotok helyreállításának érdekében; és ha már a török birodalom sérthetlenségéhez kötött érdekeiket elveszettnek tudnák, bizonyára nem az lenne első gondjuk, hogy Ausztria-Magyarországnak jövőjét minden áron biztosítsák, hanem hogy a változott körülményekből maguk részére annyi előnyt vonjanak amennyit csak lehet.

És ily előnyök mutatkoznának is; mert ha Oroszország Konstantinápolyt bírva, a kelet felett való protectori

hegemonicus hatalmat kézrekeritené, már csak az új egyensúly érdekében és talán Nagy-Németország fejlődő hatalmára való utógondolatos tekintettel is, bizonyára minden befolyását a latba vetné, hogy Franciaország is némi compensatióban részesíttessék. — És Németország keleti határainál szerzett úgy területi, mint hatalmi gyarapodásának, mint szintén a két nemzet végleges kibékülésének fejében bizonyára szívesen vissza engedné Elzaszt és Lothringiát, mely tartományok, hatalmának különben is soha be nem heggeszt-hető nyílt sebeit képeznék.

Olaszországnak is jutna trentinóié konc, Angliát pedig foglalkoztatni lehetne Ázsiában míg Austrián a halálos műtét megtörténik; de egyedül maradván különben sem vehetné magát a rohamos átalakulás kerekének küllői közé.

* * *

Ezeket előre bocsátva, rövid szavakba foglalhatjuk a mit még mondani akarunk.

Meggyőződésünk: hogy a török birodalom felbomlása csak bevezetése volna a habsburgi birodalom szétdaraboltatásának és hogy keleti politikánk, melyet jelenben folytatunk — fájdalom — mégis olyan, mely a török birodalom felbomlását fogja előidézni.

Most még nem késő a visszavonulásra gondolni; és ha Andrassy gróf meg akarja a magyar nemzetet azon szegyetől ovis, hogy a történelemben feljegyezve álljon, miszerint a habsburgi monarchia hatalma, a magyar nemzet jövője magyar cég alatt lett aláaknázva, akkor mondja fel a török szultán fészkelődő vazallusainak a titkos barátságot, hagyjon fel azon téves rögeszmével, hogy Bosznia és Hercegovina annexiója által szolgálatot tehet a magyar nemzetnek, és mondjon le azon felettébb veszélyes törekvéséről, hogy Bismarck és Gortschakoff eszén minden áron tuljárni akarjon; mert bizony rajta is az eshetnék meg, hogy fogott ugyan két törököt de viszik.

BS BALLAGI GÉZA

THE BRITISH MUSEUM

